

דברי הגרי"ד שליט"א עניני פורים תשע"ח לפ"ק

- א. צריך להבין מדוע ביקשה אסתר לתלות את בני המן אחרי שנהרגו, וי"ל כי המן רצה להרוג את מרדכי וכל עם מרדכי, היינו שלא יהיה המשך אחריו, וכיון שרצה למחוק שמו ע"כ במדה כנגד מדה מחקו את שמו של המן וזרעו אחריו, וזה רצתה אסתר לגלות ולהודיע, לכן כאשר גמולו של המן שב על ראשו ציוותה לתלות גם את בניו. אי נמי י"ל, כי אחשוורוש אמר לאסתר במשתה היין (ה, ו) "מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעשי", ורמז לה על המן שהוא חצי מלך, אמנם אסתר לא הסתפקה בזה אלא "ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך", שאינו רק חצי אלא יותר מכך, שהוא רוצה ליטול כל המלכות, ויש לתלות אותו ואת בניו כדין מורד במלכות.
- ואכן ממה שביקשה אסתר כל המלכות יכולים בני ישראל לפעול הרבה בכח התפילה ביום זה, והגם שלעולם תפילה עושה מחצה בפורים עושה יותר ממחצה, דכשם שהבקשה נתקבלה כדאשכחן במדרש (אסתר פרשה א, כח) "מה זכתה אסתר למלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא כך אמר הקב"ה, תבא אסתר בתה של שרה, שחיתה שבע ועשרים ומאה שנה ותמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה", והלא קכ"ז מדינות היה כל העולם כולו, הרי שקיבלה כל המלכות, והכי נמי יכולים בני ישראל לבקש וינתן להם הכל.
- ב. בגמרא (מגילה יד.) "משל דאחשוורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם לאחד היה לו תל בתוך שדהו ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר מי יתן לי תל זה בדמים, בעל התל אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים, לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל, מכור לי תילך אמר לו טול אותה בחנם והלואי", ויבואר ע"פ מה שאמר הגרי"ח מבריסק זצ"ל בצחות לשונו, שהאדם והחתול שניהם שונאים את העכברים, והחילוק ביניהם, שהאדם אינו חפץ שימצא עכבר כלל, ואילו החתול רוצה לתפוס עכבר ולהורגו [והוא הסביר בזה מצות "תשביתו", אם יש חובה שיהיה לו חמץ וישרפנו, או סגי שלא יהיה לו חמץ כלל]. וזה היה החילוק בין הכי תרי רשיעי, כי אחשוורוש לא רצה כלל את ישראל, כעין בעל התל, שהיו מיותרים בעיניו, אבל המן רצה את ישראל כדי להרגם ולאבדם, ולזה נמשל לבעל החריץ שצריך את האבנים והעפר כדי למלאות החור והבור.
- ולפיכך יש חיוב למחות זכר עמלק בכל מקום שהוא, דהיינו שיהיו וימחקו שמו וזכרו. ואתי שפיר נמי למה קבעו את יום הפורים למחרת הנס, כאשר נחו מהמלחמה [בפרזים כזמנם ומוקפין כזמנם], כי המן גזר להרוג "ולאבד" את כל היהודים שלא ישרו זכר לישראל לדורות אחריהם, לפיכך נקבע זמן ההודאה על אחר זמן הנס.
- ג. האחרונים הקשו סתירה במשנ"ב, דבסימן תרפו (ס"ק ח) כתב "ומי שנעשה לו נס באדר ונדר לעשות פורים כשיבוא שנת העיבור, צריך לעשות הפורים באדר שני, אם לא שנעשה לו הנס בשנת העיבור באדר ראשון", ואילו להלן בסימן תרצז (ס"ק ב) סותר משנתו וכותב "מי שאירע לו נס באדר וקבל על עצמו לעשות תמיד יום משתה ושמחה, אם אירע בשנה פשוטה עושה בראשון, ואם אירע במעוברת בשני יעשה בשני", ואיך מזכי שטרא לבי תרי, דהמעין בשעה"צ יראה שדבר זה פלוגתא דרבוותא, וכל פעם מכריע כפי שיטה אחרת.
- ונראה ליישב, דלעיל איירי שבשעת ההצלה קיבל על עצמו לעשות "פורים", וע"כ משמע מלשון הנדר שקיבל על עצמו לעשות באדר שני [כי יו"ט פורים קבעו חז"ל באדר הסמוך לניסן], משא"כ הכא איירי שקיבל על עצמו "לעשות תמיד יום משתה ושמחה", ומש"ה צריך לעשותו בראשון שהוא סתם אדר. ואף שאיננו בטוח שהמשנ"ב דייק כ"כ בלשונו כדי לומר חילוק זה, דכל כי האי הוה ליה לפרושי, אך זכה לסייעתא דשמיא בפליטת קולמוסו כדי שלא תהא סתירה במשנתו.
- ד. מנהג ישראל שבילי התקדש יום הקדוש מתחיל הש"ץ לברך "שהחיינו" וכל הקהל עונים אחריו, ומסיימים לפני שהוא מסיים ועונים אמן על ברכתו, וצריך להבין מדוע בפורים שמברכים ג"כ על עיצומו של יום יוצאים יד"ח מהש"ץ בעת קריאת המגילה ואין מברכים בעצמם. ויתכן דחששו לשיטת הריטב"א, דס"ל שאם רצה הש"ץ לכבד אחר לברך על המגילה יכול לעשות כן רק בברכת 'אשר הניא' שלאחריה ולא בלפניה, ונראה טעמו, כי היא כעין ברכת התורה שמברך בעצמו, ולפי"כ כמו"כ שהחיינו אין מברכין דקאי על מקרא מגילה, וכדי לחשוש לדבריו אין מברכים על אחד בפני עצמו.
- אמנם ראיתי מאחד האחרונים שביאר טעמו וסברתו של הריטב"א, כי אם יכבד אחר לברך איכא למיחש שיחזור בו הראשון מלקרוא ונמצא בירך לבטלה, ולפי"ז צריך ליישוב אחר למה אין כל הקהל מברכין שהחיינו בפורים כמו ביו"כ, אמנם דבריו אינם נראים, כי טעמו מחודש שלא מצינו כיוצא בו, בפרט שאם לא ירצה הראשון לקרוא יוכל השני לקרוא בעצמו, ודוחק לומר דאיירי רק במי שאינו יודע לקרוא.
- שוב התבוננתי וחשבתי דשמא יש לתת טעם אחר בדברי הריטב"א, דאין לברך שהחיינו בעצמו ואח"כ לענות אמן על ברכת הש"ץ, כי אז יהיה הפסק בין ברכת "על מקרא מגילה" לקריאה, ואע"פ שלגבי ברכת שהחיינו בקידוש של יו"ט, שמוציאים את הנשים שכבר ברכו שהחיינו בהדלקת הנרות, הלכה מרווחת היא דמותר לענות אמן, כי תבנא דברכה אחת היא, מ"מ מהיות טוב היה מקום לומר שעדיף לצאת יד"ח מברכת הש"ץ כדי להרוויח ספק זה, אמנם גם טעם זה אינו נראה כ"כ, דא"כ היה אפשר לסיים שהחיינו יחד עם הש"ץ, ואז לא היו צריכים לענות אמן ולחשוש משום הפסק, אלא מחזורתא כדשנינו מעיקרא, דהברכה שלפניה היא הברכה על הקריאה כמו בעולה לתורה ומש"ה צריך לברך בעצמו, וע"כ מובן שפיר למה אין הקהל מברכין שהחיינו.
- ה. כתב המג"א בשם השל"ה, שבברכת שהחיינו ביום פורים יכוונו גם לצאת ידי חובת סעודת פורים ומשלוח מנות והשמיט מתנות לאביונים, ואילו הפמ"ג והח"א מזכירים לצאת משלוח מנות ומתנות לאביונים ומשמיטים סעודת פורים, ונראה לבאר טעם כל אחד, דהמג"א ס"ל שאינו ראוי לברך שהחיינו על מתנות לאביונים, כי איך יודה להקב"ה שיש עני המתייסר במחסוריו, וכעין דברי הפוסקים שאין לברך שהחיינו על נעלים העשויים מעור, כי צריך להרוג בעלי חיים כדי לקבל עורם, וכ"ש הכא [א"ה יותר מזה כתב המאירי בשילהי פסחים (דף קכא): דאין הכהן המקבל פדיון הבן מברך שהחיינו כי "יש בזכותו פסידא לשאר כהנים שהיו ראויים לה כמוהו", דהיינו שחבירו הכהן מצטער שהוא לא קיבל את המעות, וכ"ש הכא שאין לשמוח בצרותיו של הזולת], וטעמם של הפמ"ג

מתקן

והח"א שאין מברכים על סעודת פורים הוא, דסבירא להו שאין זו מצוה הבאה מזמן לזמן, שהרי סעודת מצוה היא והרבה פעמים בשנה נצטוונו על כך, כגון סעודת שבת ויו"ט וכיו"ב, לכן הגם שסעודת פורים אינה אלא פעם אחת בשנה מ"מ אין בה שהחיינו.

בסוף מסכת מגילה נשנו הלכות בית הכנסת, וידוע שכל מה שנשנה באותה מסכתא יש שייכות עמה, ומבאר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ע"פ אמרם (סנהדרין כ:) "שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך, ולהכריז זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה", ולכן אחרי שבחלק הראשון עסקו במחיית המן שהיה מזרע עמלק המשיך התנא בהל' בית הבחירה כי ביהמ"ד הוא מקדש מעט. ויש לומר בעוד תלתא אנפין:

א. אמרו במדרש (יבמות ו:) "לא ממקדש אתה מתיירא, אלא ממי שהזהיר על המקדש", וגבי עמלק כתיב (דברים כה, יח) "ולא ירא אלקים" שנטל והחליש היראה ע"י שהיו מפחדים ממנו, ולכן נזכר הלכות מורא מקדש בדיני מחיית עמלק, כי עמלק הוא "אשר קרך", שזהו גופא יראת שמים, כמו שכתב ב'בינה לעתים' לתרץ סתירת התוס' (כתובות ל.) דמצד אחד אמרו "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" ולאידך גיסא אמרו "הכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים", הא כיצד, אלא שניהם חדא הוא, דהיינו להיות קר בעבירות וחם במצוות בהתלהבות דקדושה.

ב. עניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, ופירשו צדיקים דהכוונה לעני' בכל דבר שחסר לו, שהוא עני לענין זה, ובפורים אפשר לבקש ולהתפלל ולקבל כל משאלות לבו לטובה, וכידוע בשם החידושי הרי"ם זי"ע שהסביר חובת ההשתכרות בפורים, לחוטא שנטל עמו צרור כסף כדי לחטוא בו, ובדרך נזדמן לו מצות פדיון שבויים, ומסר כל הכסף למצוה זו והציל כמה נפשות מישראל, באותה שעה דנו בב"ד של מעלה מה לעשות עמו, דמצד אחד הוא חוטא ופחות שבפחותים, אמנם לאידך גיסא הרי הציל כמה נפשות, וע"כ נתנו לו כח הברכות שכלל היוצא מפיו יתקיים, אמנם כדי שלא יברך כל אחד גזרו שיהא להוט אחר הטיפה המרה וישתכר, וכמו כן בפורים שעתה כושר הוא לקבלת התפילות, וקבעו חז"ל להשתכר כדי שלא יבקשו יותר מדאי, והוסיף הרי"ם, דמי ששומע ומקיים דברי חז"ל ומשתכר אינו מפסיד, עכ"פ חזינו שיום תפילה היא, והלא תכלית בתי כנסיות ובתי מדרשות היא כדי שיתפללו לה' ולכן נשנית במסכת מגילה בהלכות ודיני פורים. וזהו שאמרו "פתח ליה להאי פרשתא מהכא כד"א בכל קראנו אליו".

ג. בגמרא (תענית כט.) "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" וברש"י יימי נסים היו לישראל פורים ופסח", ואילו בשפ"א פירש, כי אספו השקלים לנדבת הקרבנות בר"ח אדר, וע"כ היו כולם שמחים בנתינת הנדבה ומש"ב מרבין בשמחה. עוד י"ל כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, ולכן במשכן היו שבעת ימי המילואים מכ"ג אדר ועי"ז היתה השראת השכינה בר"ח ניסן, ובביהמ"ק השני היתה חנוכת המזבח בג' אדר וע"כ היו צריכים להרבות בשמחה תחילה, ולכן נקבע חודש אדר לזמן שמחה. ולהיפך בחודש אב ממעטים בשמחה שאז נחרב המקדש, כי החורבן גרם לסילוק השכינה, והיינו דקאמרין "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", דהשראת השכינה צריכה שמחה וסילוק השכינה גורמת למיעוט שמחה, הרי זה דומה לזה. מעתה אתי שפיר שנאמרו הלכות ביהמ"ד במס' מגילה, כי מקדש מעט זה נועד להרבות השכינה, וזהו דוקא ע"י שמחה שיש בחודש אדר.

ד. ויאמרו לו חכמינו זרש אשתו וגו' (ו, יג), צריך להבין מה היה הדבר חכמה שאמרו כן, והלא הדברים פשוטים וידועים דכשה קם זה נופל, וי"ל ע"פ מה שאמרו במדרש (במדב"ר יח, כ) "און בן פלת אשתו הצילתו, ואמרה ליה, מה לך בהדי פלוגתיה, אי אהרן כהנא רבא את תלמידא אי קרח כהנא רבא את תלמידא וכו', היינו דכתיב 'חכמת נשים בנתה ביתה' זו אשתו של און בן פלת", והסבירו בעלי מוסר מה היה החכמה שאמרה, והלא סברא פשוטה היא, רק בשעת אש המחלוקת קשה לחשוב גם דברים הגיוניים, כי קשה להתקבל ולעשות 'עושה שלום' באמצע המחלוקת בשעה שהלהבות בוערים, וכיון שהתגברה על עצמה בודאי היתה חכמה, והכי נמי אמרו להמן דבר זה בשעת המחלוקת, שיתקפל ויכניע עצמו בפניו.

ה. ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו (ה, י), ואילו להלן (פסוק יג) כתוב "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו'", כי המן חשב שכולם אוהביו ורק אח"כ בעת צרתו הכיר שרק אלו שהתקבצו לפניו המה כל אוהביו, וכל השאר רק היו נדמים בעיניו כאוהבים. ובהו יובן גם למה בראשונה נאמר אוהביו ואח"כ זרש אשתו ובפעם השניה כתיב להיפך, דבעת צרה הבין שכולם עוזבים אותו, ולא יוכל לסמוך כי אם על אשתו.

ו. ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו (ה, י), ואילו להלן (פסוק יד) כתוב להיפך "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו", אולי בא לרמז מה שאמרו (ב"ב צח.) "האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביתיה לא מיקבל", כי בגלל שהיה המן גאוותן לא היתה אשתו אוהבתו, ולכן הקדים אוהביו לרמזו שעדיין אין זרש אשתו בכלל. א"נ י"ל דזרש שלח להביא את המן ולא מצאו, והוצרכה לחפשו יל ידי אוהביו שחיפשו אחריו, ורק אז גילו היכן הוא.

ז. מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז:), י"ל כי באמת מצוה זכירת מחיית עמלק הם תרתי דסתרי, כי אילו לא נצטוונו לזכור את מחיית עמלק היו שוכחים ממנו הא זמן זמנים טובא, ומ"מ אמרה תורה לזכור כדי למחותו, ולכן בפסוק "לא תשכח" יש טעם טיפחא על "לא", וזה מורה על ההפסק, דמצד אחד "לא" ישכח את זכרו וישנאהו ולאידך גיסא "תשכח", ואולי זה ענין לבסומי עד שלא ידע, כי עיקר הוא להגיע למחות עד שלא נזכור בכלל את זרע עמלק, דלא ידע בין ארור המן שלא יסאזר זכר לו ולמעשים.

באופן אחר יש לבאר ענין השכרות בפורים, דבקדושת כתר אומרים "כתר יתנו לך ה"א מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה", דיחד כולם לך ישלשו לומר קדושה כאחד, וצריך להבין איך נהיים בשר ודם 'מחותנים' עם שרפי מעלה, מה השייכות בין שניהם, רק ההסבר בזה ע"פ מה שאמר בדחן אחד להרב בעל התניא, שע"פ האמת אין הבדל ביניהם, דמה שאני יודע גם הרב יודע, ומה שהרב לא יודע גם אני לא יודע, ומה שהרב יודע ואני לא הוא חלק קטן כלפי גדלותו של הקב"ה שהוא אין סוף, וכלפי התורה שאין לה סוף, והכי נמי כשבאים לתת כתר להקב"ה מתבטל כל החילוק העצום שיש בין

מתוקן

בשר ודם למלאך ה' צבאות, כי כל הנבראים שוים לפניו יתברך ובפורים מגיעים לדרגה גבוהה כזו שעומדים לפני השי"ת, וע"כ אין חילוק בין ארור המן שהוא הרשע הגדול ביותר לצדיק גמור כמרדכי, כי כל ההבדלים והחילוקים מתגמדים לפניו אין סוף ב"ה, דוגמת בנין בן שתי קומות שנמוכה יותר מבנין בן עשרים קומות והדבר ניכר לעינים, אך כשנוסעים באווירן ומסתכלים מלמעלה למטה שניהם שוים ואין ביניהם שום חילוק כלל.

ובאפי תליתאה אפשר לומר, ע"פ מאמר שאמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע לה' חידושי הרי"ם זי"ע כשהגיע לבקרו, דצריך להבין מה שאמר שאול לשמואל (שמואל א' טו, יג) "הקימותי את דבר ה'", והוא פלא, איך הכחיש במצח נחושה במילתא דעבידי לגלויי, רק בגלל שלא הרג את אגג שהוליד את המן באו בני ישראל לידי קבלוהו מרצון בימי אחשורוש, ולזה שפיר אמר "הקימותי", שאלו הרי"ם א"כ מדוע נענש, והשיב הרה"ק מרוזין, שלא היה לו להכניס את בני ישראל בסכנה גשמית של להשמיד ולאבד לשם כך, ובנוסף אחר אומרים שתירץ, כי הביא את ישראל לידי נסיון אם יוכלו לעמוד בזה, והיה אסור לו לסכן את ישראל כך.

ובזה מובן חובת ההתבסמות בפורים, כי כל הנס בפורים היה בגלל שלא מחקו את אגג מזרע עמלק, ולכן יבא לידי כך שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כי זה גרם לזה. ובתוספת עומק י"ל, דאל לו לאדם לעשות חשבונות וילעזור' להקב"ה שיביאו בני ישראל לידי קבלת נעשה ונשמע מאהבה, אלא עליו לבטל רצונו לגמרי, וכמאמר הרי"ם דאע"פ שיכול האדם לפעול ישועות גדולות בפורים צריך להשתכר כדי שלא תהא דעתו צלולה, ולבטל דעתו לדעת תורה, ולא ירצה אלא מה שהקב"ה רוצה, ולדעת שהוא אבינו ומלכנו ועושה מה שטוב ביותר עבורנו, כמו שכתב אאזצ"ל ביומו האחרון "הצדיק האמיתי רוצה מה שה' רוצה", כי אין לו בקשות ואינו חושב כלל מהי רצונו, אלא חפץ רק מה שה' רוצה, ובפורים אפשר להגיע לדרגה זו, שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כלומר שלא יהיה לו רצון עצמו כלל, רק התבטלות גמורה לבורא כל עולמים.

יא. ראיתי בשם החת"ס, שיש 166 מילים בפרשת 'ויבא עמלק' עם 'זכור את אשר עשה', וכנגדם יש 166 פסוקים במגילת אסתר, וכן בפרק קלז בתהלים "הודו לה' כי טוב" יש קלז מילים, והאריך להשוות ביניהם כיד ה' הטובה עליו, אולם אני ספרתי פסוקי המגילה ונמצא 167 פסוקים, ובשגגה כתבו המדפיסים בסוף המגילה שיש 166 פסוקים, וע"כ צריך ליישב דברי הרב זצ"ל.

יב. ויעבור מדרכי (ד, יז) בגמרא (מגילה טו.) "דעבר ערקומא דמיא", וצריך להבין מאי רבותיה, ופירש אאזצ"ל שהיה אז י"ג ניסן ובגלל התענית ביטל "מים שלנו", ואפשר לומר כדבריו אך להיפך, דאדרבה בעת שאיבת מים שלנו [אע"פ שלא אכלו מצות בליל הסדר] פעל לישועות וביטול הגזירה.

ובאופן אחר י"ל דאיתא במדרש שהמן רצה להשמיד להרוג את כל היהודים, שזה דבר שאי אפשר לעשותו, אמר לעוף שגלי הים שטף את קנו והחליט לנקום במי הים, ע"כ התחיל להוציא מים כדי לייבש את הים, אמר לו חכם אחד שכל עמלו לשוא, דאף אם יעשה כן אלפים ורבות שנים לא יתייבש הים, וכן נהג המן בגזירתו. וביאר האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל עומק הדברים, כי בודאי ידע אותו רשע שא"א לכולות את ישראל ומש"ה החליט לייבש את המים זה התורה, כמו שאמר (ברכות סא:): "פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה, אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות, אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם, אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה 'כי הוא חייך ואורך ימיו' כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה", אבל מרדכי נהג להיפך והרביץ תורה לתלמידים, לימדם הלכות קמיצה, וזהו "ויעבור מדרכי" - דעבר ערקומא דמיא", ועי"ז ניצחו.

ובדרך הפשט נראה לומר, כי אסתר ביקשה ממרדכי שיפעל שכל יהודי שושן יצומו ויתענו, אבל מרדכי עבר ערקומא דמיא דגם שאר בני ישראל יצומו.

יג. בבעל הטורים פרשת תצוה (שמות כח, לה) "ונשמע" - ג' במסורה, ונשמע קולו בבאו אל הקודש, כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (לעיל כד, ז), ונשמע פתגם המלך" (אסתר א, כ), וי"ל ע"פ המדרש תהלים שרכושו של המן נתחלק לשלשה, לעמלי תורה, לבנין ביהמ"ק ולמרדכי ואסתר, וזהו הרמז כאן "נעשה ונשמע" זה תורה, "ונשמע קולו בבואו אל הקודש" זה ביהמ"ק, "ונשמע פתגם המלך" שקיבל את ביתו.

יד. ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבוה חמשים אמה וגו' (ה, יד), צריך להבין מדוע הוצרך אותו רשע לכנס כל ימועצת חכמיו ואוהביו ולא חשב בעצמו דבר פשוט כזה, הלא כל אחד ידע שמרדכי לא כרע אליו כמצות המלך וע"כ מורד במלכות הוא, עוד צריך להבין מה שדרשו (מגילה טז.) "הכין לו - תנא לו הכין", דבודאי לא התכוון המן בשעת ההכנה שהוא מכין לעצמו, ומה שהתרחש כן בפועל הרי מפורש במגילה, ולמה הוצרך לדרוש כן ברמז, גם צריך להבין מה ששאל אחשורוש את אסתר (ז, ה) "מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן", והלא הוא עצמו נתן את הרשות להמן במסירת הטבעת לעשות כרצונו, ואיך עשה עצמו "תמים" כזה, עוד צריך להבין מה שאמרה אסתר (פסוק ד) "ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי, כי אין הצר שוה בנזק המלך", אטו בכהאי גוונא לא היתה נכנסת לעובי הקורה ועושה השתדלות לבטל גזירה רעה כזו, ולמה לה להוסיף מילים מיותרים אלו, ועוד הערה נוספת, מדוע יעצו להמן לטרוח ולעשות עץ גבוה כ"כ של חמישים אמה, ולא הסתפק בפחות מזה.

וכדי ליישב כל השאלות אפשר לומר, דהנה כל מלך יש לו אוהבים ויש לו שונאים, מרדכי היה נאמן למלך והא ראה שהצילו מידי בגתן ותרש, ואילו המן עשה עצמו כנאמן אבל היה צבוע כדרך הפוליטיקאים' שחושבים רק על עצמם וכשרואים שיהיה לה טובה מלהתקרב לפלוני יעשו כן, אבל את כבוד וטובת עצמם המה דורשים ומבקשים, וכן עשה המן לאחשורוש, ואחשורוש שטיפש היה חשב שהוא מנאמניו, וע"כ גידלו על כל השרים. ולכן כאשר רצה המן להרוג את מרדכי שכח מצו המלכות,

מתוקן

כי היה בטוח שכורעים ומשתחווים לו עבור כבודו, ולא עלה ברעיונו כלל ענין המלכות, כי לא זכר כלל ענין צו המלך, ומש"ה נאלץ להתייעץ עם חבריו ולדון כדת מה לעשות עמו.

והשתא יובן מה שאמרה אסתר "ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי", כלומר שאם היו מוכרים אותם למי שהוא בחינת עבד של המלך "החרשנו", שהרי אנו נאמנים למלך וא"כ זהו רצונו, אבל עתה נמכרנו לאיש צר ואיוב של המלך, וע"כ שפיר תמה אחשוורוש "מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן", שהרי הוא חשב תמיד שהמן הוא מנאמניו ותומכיו, לפיכך השיבה אסתר "איש צר ואיוב", שגילתה לו שהוא אינו אוהבו כלל, אלא צבוע הוא וגזל דעתו.

ויובן נמי למה הציעו להמן לעשות עץ גבוה כ"כ של חמישים אמה, כי המן רצה לשכנע את אחשוורוש שמרדכי אינו מנאמניו, ואדרבה מתנשא על המלך ואינו נכנע תחתיו, ולכך יש לתלותו על גובה רב שחשב עצמו עליון על המלכות, ולכך אמר "לו הכיין", כי אז התגלה ע"י אסתר לפני המלך שהמן אינו מתומכיו, ואדרבה הוא מתנשא על כולם, וע"כ אמר תלוהו עליו.

טו. קיימו וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות וגו' (ט, כג), יש לומר דהכי קאמר, שקבלו בני ישראל על עצמם את התורה באופן של התחדשות, שלא יקיימו המצוות בעל כורחם ושלא מרצונם, אלא הקבלה היתה לקבל עליהם רצון ה' כאילו היום ניתנו.

טז. בגמרא (מגילה ז:): שאבוי אכל הרבה ואח"כ "בעאי למיכס צעא אבתרה" שהיה אוכל אף הצלחת, ובמהרש"א שהיתה הצלחת עשויה ממיני מתיקה, ואמר פעם ה'אמרי אמת' לאאזצ"ל שמהרש"א כנראה כתב כן בפורים... ונראה לרמז בדברי חכמים וחידותם, דהנה כתב רש"י בע"ז (דף לח: ד"ה וספות) דשומרי הסף היינו שומרי הכלים, ולפי"ז צריך הבנה איך היה בידם להכניס סם במאכלי המלך, והלא לא הגישו כלל את האוכל, רק כיון שהכלים היו נעשים ממיני מתיקה יכלו להטמיע בהם סם המות, וזה רמז ה'אמרי אמת' שאמר כן בנס של פורים.

יז. בלילה ההוא נדדה שנת המלך וגו' (ו, א), בשם בעל העקידה שאחשוורוש לא נרדם וע"כ ביקש שיביאו לפניו ספרי היסטוריה ישנים מדורות עברו, וכיון שסופרי המלך היו שונאי מרדכי ע"כ הניחו בשעתו את מעשה מרדכי בספרי היסטוריה כדי שישתכח הדבר, והיינו דכתיב (פסוק ב) "וַיִּמְצָא קְטוֹבִי", דכאשר דפדפו בדפי היסטוריה של לפני מאות שנה מצאו מעשה זה שלא במקומו, עכ"ד. ויומתיק לפי זה מאי דכתיב התם (ב, כג) "ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך" ותיבות "לפני המלך" אין להם שחר, רק הם כתבוהו בשנים הרבה לפני תקופת המלך למען לא יודע הדבר לדורות.

יח. ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים וגו', אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשוורוש ביד הסריסים (א, יב-טו), בביאור כפילות הסריסים נראה, כי לא רק המאמר היה ביד הסריסים אלא אף המלך עצמו, כי היה טוב לבו ביין ומחמת שכרותו היה ברשות אחרים, שהמשרתים הוכרחו להובילו ולהכניסו.

יט. ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו וגו' (ו, ז), אינו מובן מה הוסיף המן באומרו "איש אשר המלך חפץ ביקרו", שהרי המשך דבריו "יביאו לבוש מלכות" לא קאי על איש זה, אלא על אחד מעבדי המלך האחרים, ונראה ע"פ מעשה שסיפר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שפעם נכנס לבית המדרש ושמע את התלמידים הצעירים עוסקים בתורה מתוך ריתחא דאורייתא, זה טוען שכן היא סברת "רבי חיים", וחבירו מתווכח עליו ואומר "לא כן, אלא כך היא סברת רבי חיים", ויהי כאשר יצאו דבריהם מפייהם סבר לרגע כמימרא שהצורבים מתייגעים בחידושיו שלו [שאף שמו היה "חיים"], אבל כעבור רגע קצר הבין שהכוונה לרבי חיים הלוי מבריסק הנקרא בעולם הישיבות בשם "רבי חיים" סתמא, ואעפ"כ כשזכר ממעשה זה נעשה לו טוב על הלב, ובוזר ביאר, דאחר שחטא ירבעם בן נבט אמר לו הקב"ה (סנהדרין קב). "אני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן", שמע ירבעם ושאל "מי בראש", השיבו הקב"ה "בן ישי בראש", וכיון שכן אמר ירבעם "לא בעינא", ומקשים העולם, והלא הקב"ה אמר לו תחילה "אני ואתה ובן ישי", משמע שלפי הסדר הזה יטיילו ונמצא שהוא בראש, אך בודאי הבין ירבעם שהקב"ה נותן לו הזדמנות לחזור בתשובה ולהתעלות במדרגה גבוהה יותר מדוד המלך ע"ה, ובכל זאת שאל מה ששאל כדי לשמוע שוב שהוא יהיה בראש, כי נעמה לו בשורה זו, ואכן מחמת כן הפסיד ההבטחה, ונאמר לו "בן ישי בראש". והכי נמי אמר המן בלבו שבודאי הכוונה אליו, ע"כ רצה לשמוע שוב "איש אשר המלך חפץ ביקרו". זאת ועוד, כי המן לא ישן באותו לילה מפני שהכין העץ לתלות את מרדכי, ומחמת עייפותו לא היה כוחו עמו להתאפק מלספר בשבחו.

כ. וקבל היהודים את אשר החלו לעשות (ט, כג), כלל ידוע הוא שהמקבל על עצמו קבלות גדולות ונפלאות ממנו לא יוכל לעמוד בזה, ובסוף לא ישאר בידו מאומה, ולכן צריך לקבל על עצמו דבר כזה שהוא לפי כוחותיו ומידותיו, וזה מרומז כאן בפסוק, "וקבל היהודים" שקבלו על עצמם קבלה כזו "אשר החלו לעשות" שידעו שהם בהתחלה כמו ילד שיודע רק קמץ ועדיין לא למד כל הנקודות, כמו"כ היתה קבלתם לפי דרגתם, וזהו "החלו", ולכן זכו לסיפא דכתיב (פסוק כז) "קיימו וקבלו היהודים", שהיה לזה קיום.

כא. וקבל היהודים את אשר החלו לעשות (ט, כג), י"ל הטעם שנאמר "וקבל" בלשון יחיד, כי בפורים קבלו על עצמם את התורה מאהבה, וכשם שבמתן תורה היו כאיש אחד בלב אחד כך גם עתה היו באחדות והיינו "וקבל" לשון יחיד.

ובאופן אחר י"ל, ובתחילה נבאר אמרם (מגילה ז:): "אמר אבוי, השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא", לקיים משלוח מנות, שזה שלח מאכל מתוק וזה חריף, ובודאי יש כאן עומק בדבריהם (כמש"כ השפ"א תרס"א), כי לכל אחד יש מעלות טובות שאין בשני, לזה יש חריפות ולזה יש מתיקות, וכל אחד שלח ממידותיו הטובות לשני, וזהו שבמשלוח מנות צריך להיות "איש לרעהו" זה מידותיו של כל איש לחבירו, והיינו דכתיב "וקבל היהודים" לשון יחיד, שכל אחד למד "את אשר" אחרים "החלו לעשות".

ובאנפי תליתאה איכא למימר, דמגילת אסתר נקראת ספר ונקראת גם מגילה [וע"כ נוהגים לפותחה בעת הקריאה כאגרת], והחילוק ביניהם הוא, שספר כותבים וכל הרוצה לקנות יבא ויקנה, משא"כ אגרת נשלח ע"י השולח למקבל, כי מרדכי ואסתר שולחים בכל שנה את האגרת הזאת לכל יהודי, וכמו שפירש רבי ברוך'ל ממעזיבו ז"ל את לשון המשנה (מגילה יז). "הקורא את המגילה למפרע לא יצא",

מתוקן

- שקורא כסיפור היסטוריה שאירע "למפרע" לפני כמה אלפים שנה "לא יצא", כי הפורים נצחית היא ודבר הוה, ולא מעשה שהיה בעבר, וזהו "וקבל היהודים" שכל אחד מקבל את האגרת מדי שנה בשנה.
- כב. את אשר החלו לעשות (ט, כג), דאז קבלוהו ברצון והשלימו את אשר החלו לעשות במעמד הר סיני, ולכן כתיב (ח, טז) "ליהודים היתה אורה", ולא "נהיה אורה", כי האור הפציע כבר משעת קבלת התורה, ועכשיו השלימוהו מאהבה ומרצון. עוד י"ל ד'וקבל היהודים' הוא כמו נעשה קודם לנשמע, וזהו "וקבל" היינו נשמע "את החלו לעשות", דהיו אז במצב של ישראל בקבלת התורה. ובאופן שלישי י"ל עפ"ד הרמב"ן בספרו 'אמונה ובטחון', שצריך לעורר את האהבה עד שתחפץ, דהיינו לעשות כלי קיבול כדי לקלוט את האורות, ולא ישאר בגדר רצון בלב גרידא אלא בחפץ גשמי, וכן עשו שעם האור שהרגישו בקבלת התורה "החלו לעשות" מצוות בפועל.
- כג. ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים (א, יג), בדרך צחות י"ל כי היועצים ידעו שאחשוורוש הפכפך הוא, ע"כ נאלצו להיזהר ולבדוק מה "מצב רוח" שלו באותו יום, וזהו יודעי העתים, ולפי זה ידעו מתי צריך לשתוק ומתי מותר לדבר, ולכך היו רואי "פני" המלך.
- כד. כי גדול מרדכי בבית המלך וגו' כי האיש מרדכי הולך וגדול (ט, ד), תיבת כי "האיש" מרדכי נראה כמותר, וי"ל כי בדרך כלל כשאדם מקבל שררה ועולה לגדולה מאבד את האנושיות שלו ומידות דרך ארץ, כי מתגאה על כולם, לפיכך מדגישים ואומרים "כי האיש מרדכי גדול מאד" דאע"פ שנתגדל נשאר בבחינת "איש", בהיותו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. והיינו דכתיב אחרי שהמן הוליו בכל רחובות העיר (ו, יב) "וישב מרדכי אל שער המלך", שנשאר בדרגתו ולא התגאה.
- כה. ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו (ה, יד), ולהלן (ו, יג) "ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים" ברישא מקדים את זרש ובסיפא את אוהביו וחכמיו, י"ל כי זרש היתה הדיוט קופצת בראש, וע"כ אמרה תמיד בראשונה, אבל בפעם השניה כשאמרה דבר חכמה "אם מזרע היהודים" לא ידעה לומר כן מדילה, כי היתה הדיוט וטיפש שלא השיגה חכמה זו, ורק אחרי שהחכמים אמרו כן אמרה היא אחריהם.
- כו. שם החודש "אדר" יש לפרש מלשון קפיצה, כמו שכתב רש"י במס' ע"ז (דף נט: ד"ה אידרי, עיי"ש), על שם הרקידה והשמחה, ואיתא שוריא בפוריא שהיו מדלגים וקופצים על אש.
- כז. המן נתלה ביום שני של פסח ט"ז ניסן, ומרדכי ואסתר בקשו לבטל האגרות רק בחודש סיון, וביום כ"ג סיון הוציאו אגרות שניות, וצריך ביאור למה התמהמהו ולא שלחו מיד, גם צריך להבין מה שפירש רש"י (מגילה טז:): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון - על כל אלו [תורה יו"ט ומילה] גזר", דהיכן מצינו שגזרו עליהם, עוד צריך לדעת פירוש הכתוב (ט, כד) "כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים וגו' להמם ולאבדם", ובמפרשים העירו למה גזר מרדכי להתענות בחג הפסח ולבטל מצוות היום, והלא היה זמן רב עד ביצוע הגזירה.
- ויש לומר, כי ידע המן הרשע שלא יוכל בשום אופן להשמיד את ישראל, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (מלאכי ג, ו) "כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם", לפיכך גזר להשמידם בעוד י"א חודשים כשכל כוונתו שיבואו מתוך כך לידי יאוש ועצבות, ומהם שמחמת כן ימירו את דתם, וע"כ קבע זמן גזירתו לעוד זמן רב כ"כ, כי רצה להפחידם ועי"ז יאבדו את האמונה, וזהו "להמם ולאבדם" דמתוך שלא יהיה להם ישוב הדעת יאבדו.
- ומרדכי בחכמתו הבין כוונתו, ככתוב ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, והיה בטוח שרווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, אך חשש שמא "בית אביך יאבדו", וע"כ יצא תיכף ומיד וגזר צום ובכי כדי לבטל גזירה זו של ביטול האמונה בה', כי בכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע "אבל גדול ליהודים" ומתבטלים ממלאכת שמים, ומשום הכי פעל רק בזה ולא לבטל את האגרות הראשונות, כי ידע שגזירת להשמיד ולאבד דברים בטלים הם, ולא יקום ולא יהיה לעולם כדבר הזה, רק חשש שירות אבותינו יאבד ולא ינהגו כזרע כאבות הקדושים. ומעתה מובן מה שפירש רש"י "על כל אלה גזר", דאף אי נימא שבפועל לא יצא גזירה כזו מלפני המלך מיהו תכלית כוונת גזירותיו היו כדי שלא ילמדו ולא יתפללו ויאבדו הברית בינם לבין קוב"ה.
- כח. בכלי זהב וכלים מכלים שונים (א, ז), בגמרא (נדרים נ:) מבואר דיין בכלי זהב מתקלקל ומתחמץ ואיך נתן בכלי זהב, ולפי פשוטו י"ל שהיה הכוס של זכוכית ורק היה ציפוי של זהב מבחוץ ליופי, אך באופן אחר אפשר לומר, ועי"פ מעשה שהיה אצל הרה"צ רבי מנחם מנדל מפאביאניץ זי"ע הי"ד שמחמת העניות ששררה אצל החסידים היה נותן להם לשתות בכלים פְּהִים כדי שלא יוכלו אחרים לראות כמה כל אחד נוטל, והכי נמי נתן להם בכלי זהב כדי שיהא "אין אונס" ויוכל כל אחד ליטול כרצונו, אמנם בגלל שהיין מתקלקל נתנו "כלים מכלים שונים", דהיינו כלים הרבה שיוכלו להחליף כל הזמן למען לא יסיפיק להתקלקל בגלל הזהב.